

RED STAR LINE MUSEUM

OVER MILJOENEN MENSEN
— EN ÉÉN DROOM —

BESTEMMING ANTWERPEN:
HET MUSEUMBEZOEK

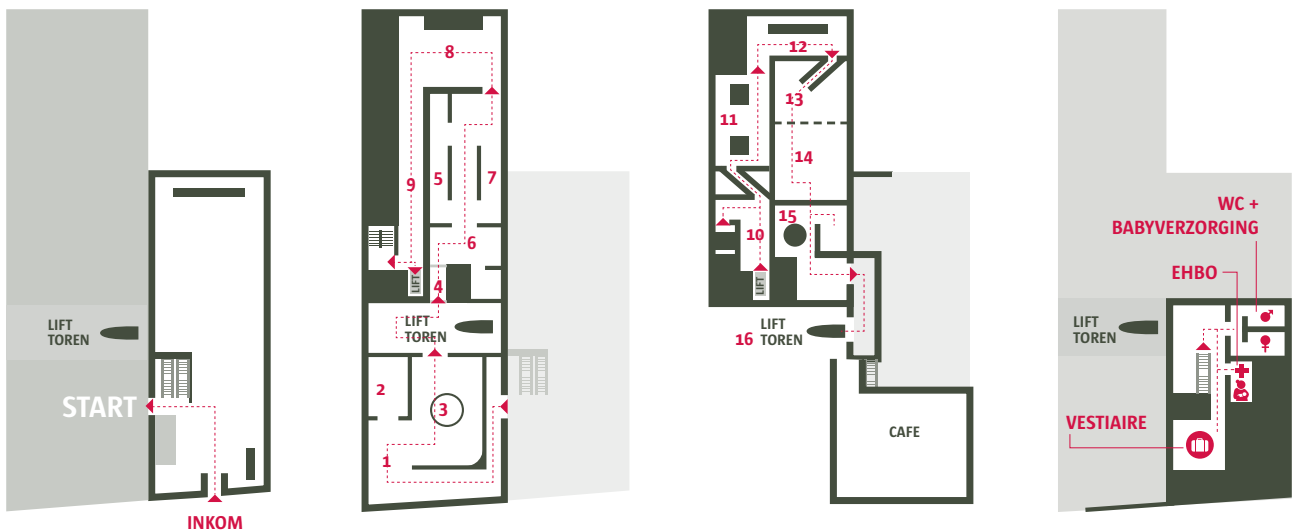

VOORBEREIDING

Reserveer uw bezoek via rsl_balie@stad.antwerpen.be

BIJ AANKOMST

- Meld u aan bij de onthaalmedewerkers.
- U krijgt polsbandjes.
- Alle cursisten en begeleiders moeten het bandje rond de pols dragen.
- Vraag de sleutel van een groepslocker.
- Berg jassen, rugzakken en paraplu's op.
- Vertel de cursisten dat eten en drinken in de museumzalen niet mag.
- Fotograferen mag zonder flits.
- Vraag de cursisten om het geluid van elektronische apparaten te dempen.

HALTE 1: INTRODUCTIE

Neem de cursisten mee naar de eerste museumzaal.
Hou halt bij de grote foto van de landverhuizers.

- ★ Vraag de cursisten om naar de foto te kijken.
- ★ Vraag waar deze foto werd genomen. Wijs de leerlingen op de poort op en achter de foto.
- ★ Vertel de leerlingen het volgende over de foto:

Op deze plek stonden bijna honderd jaar geleden deze mensen. Het zijn landverhuizers. Zij kwamen waarschijnlijk van ver. Uit Polen, Rusland of Oekraïne. Zij hadden een droom. Zij wilden naar Amerika. Daarom hadden zij alles verkocht en wat ze hadden in rieten manden, koffers en zakken gestopt. Deze mensen zullen met een schip van de Red Star Line naar Amerika gaan. Maar voor ze mochten vertrekken werden ze in deze gebouwen gecontroleerd. Eerst werd hun bagage ontsmet. De bagage werd in een ketel met stoom gestoken om de bacteriën, virussen en luizen te doden. Daarna moesten de mensen die wilden vertrekken zich bijna een uur douchen. Ze moesten hun kleren uitdoen die dan ook werden ontsmet. Dan pas mochten ze naar de dokter. En als die toestemming gaf, mochten ze aan boord van het schip en vertrekken.

Al deze controles gebeurden in deze gebouwen. Het waren de gebouwen van de Red Star Line. Vandaag is het een museum. In dit museum ontdekken we wat al deze mensen, groot en klein, onderweg meemaakten.

HALTE 2: DE REDERIJ

Neem de cursisten mee naar het scheepsmodel van de Vaderland

- ★ Vertel de cursisten erg kort iets over de rederij:

Dit schip is het allereerste Red Star Line schip. Het heet de Vaderland. De Red Star Line was een scheepvaartmaatschappij. Ze werd opgericht door Amerikanen en Antwerpenaren. Bijna zestig jaar varen schepen van Antwerpen naar Amerika en terug. De belangrijkste havens waren Philadelphia en New York. De schepen namen goederen en mensen mee. De meeste passagiers reisden in derde klasse. Dat was goedkoop maar er was weinig luxe. In het totaal zullen er vanuit Antwerpen bijna twee miljoen mensen met een schip van de Red Star Line naar de andere kant van de oceaan varen. Al deze schepen zijn hier aan de Schelde vertrokken.

Dit schip, de Vaderland vertrok op 20 januari 1873 van Antwerpen naar Philadelphia. Het was een moeilijke reis. Normaal zou het schip in twaalf dagen van Antwerpen naar Philadelphia varen. Maar onderweg stormde het zo hard, dat de voorraad kolen opraaakte. Daarom moest het schip aanleggen in Canada om extra kolen in te laden. Na een reis van bijna een maand, komt het schip dan toch aan. Daar gingen de 107 landverhuizers van boord.

Zij hadden de meeste tijd diep in het schip (de zwarte balk op het model) doorgebracht. Van deze 107 werd er een teruggestuurd om gezondheidsredenen.

HALTE 3: ALTIJD ONDERWEG

Geef de cursisten even de tijd om naar de film in de globe te kijken.

- ★ Vertel de cursisten dat de mens al eeuwen onderweg is, van de eerste stappen uit Afrika tot vandaag. Vraag de cursisten wanneer zij zijn vertrokken.

HALTE 4: DE HAL MET FOTO'S

Wandel verder richting de kroongetuigen.
Sta met de cursisten even stil in de hal met de foto's.

Als de cursisten de voorbereidende activiteit in klasverband hebben gemaakt, kan je hen vragen om naar de foto's te kijken en te vragen wie van deze personages bekend voorkomt. Vraag wat ze nog weten.

Als de cursisten deze activiteit niet hebben uitgevoerd, introduceer je Irene, Ita en Reinhold aan hen. Hun verhaal vind je verder in dit pakket.

- ★ Vertel dat al deze mensen met een schip van de Red Star Line naar de andere kant van de wereld zijn getrokken.

HALTE 5: DE KROONGETUIGEN

Neem de cursisten mee naar de vitrine van de familie Moel.

★ Vertel het verhaal van de familie Moel.

Tijdens de winter van 1921 woont de negenjarige Ita Moel alleen met haar broers in Lyubar, een dorpje in het Russische Rijk, vandaag Oekraïne. Haar grootmoeder is onverwachts overleden. Moeder Chaja verblijft al een tijd in Warschau. De vader, die al enkele jaren in de Verenigde Staten woont, heeft via een Poolse reisagent tickets voor zijn gezin geregeld. Op een koude dag stopt er een slee voor de deur. Ita en haar broers worden aangemaand om zich warm te kleden. Ze beginnen aan een barre tocht richting Warschau waar hun moeder wacht.

Daar probeert de familie een visum te regelen. Tijdens de controle in Warschau stelt de dokter trachoom, een besmettelijke oogziekte, vast bij Ita en één van haar broers. Er start een lange en pijnlijke behandeling waarbij de oogleden en de binnenkant van het ooglid worden afgeschraapt.

Wanneer Ita en haar broer genezen worden verklaard, reist het gezin met de trein naar Antwerpen. Ze mogen zonder medische of administratieve bezwaren aan boord van de Lapland. Op Ellis Island krijgt Ita te horen dat ze nog steeds sporen van trachoom draagt. Ze wordt gescheiden van haar familie en mag de Verenigde Staten niet in. Moeder Moel staat voor een hartverscheurende keuze: keert ze met alle kinderen terug naar Oekraïne of laat ze enkel haar dochter terugsturen? Ze kiest voor het laatste.

Ita reist helemaal alleen terug naar Antwerpen. Daar wordt ze geholpen door de Joodse hulporganisatie Ezra. Ze woont er in Hotel Jaffa, een logementshuis voor landverhuizers. Haar trachoom wordt behandeld. Na een jaar lijkt de oogziekte verdwenen. Ita vertrekt met de Belgenland richting New York. Ze wordt weer om gezondheidsredenen teruggestuurd.

In Antwerpen vangt Ezra haar voor de tweede maal op. Ita is compleet van de organisatie afhankelijk. Ze woont nog een tijdje in Hotel Jaffa. Het logementshuis is vaak druk, vuil en vol vreemde individuen, niet meteen de beste omgeving voor een jong meisje. Ita moet ook regelmatig verhuizen.

Tijdens haar lange behandeling en verblijf in Antwerpen leert Ita Nederlands en ook Engels en Frans. Ze volgt zelfs een tijdje pianolessen. In het hotel waar ze woont maakt ze vele vrienden, onder meer de andere kinderen die net als zij wachten tot ze naar hun familie in Amerika kunnen vertrekken. Ita raakt goed bevriend met haar lotgenote Toba. Zij schrijven elkaar regelmatig. Uit een van de brieven weerklinkt de wanhoop van beide meisjes:

‘Liefste Vriendin, U schrijf dat ge nooit bij Uw Ouders zal komen, schrijft U dat zomaar of is het echt waar. (...)

Ik heb al een paar keeren bij hoofddokter chef geweest en den eene keer zeggen ze dat ik naar huis mag gaan en den anderen keer dat ik nog ziek ben. Nu geloof ik er niks meer van. Ik heb nog altijd moed gehad maar nu niet meer.’

In de zomer van 1927 wordt Ita opnieuw genezen verklaard. Ze is op dat moment veertien jaar oud en woont al vijf jaar in Antwerpen. De definitieve Amerikaanse controle vindt op dat moment niet langer plaats op Ellis Island maar in de vertrekhaven. Bang laat Ita zich onderzoeken door de Amerikaanse dokter in Antwerpen. Tot haar grote vreugde verklaart deze haar gezond. Ita weet dat de volgende overtocht niet zal eindigen voor de poorten van New York.

Op 1 juli gaat Ita aan boord van het schip dat haar voorgoed naar de Verenigde Staten zal brengen. Ze voegt zich bij haar ouders en broers in Huntington, West-Virginia. Daar gaat ze naar school en werkt ze mee in de kledingwinkel van haar vader. Ze verandert haar naam in Edith.

Haar broer Morris getuigt in het kader van het Ellis Island Oral History project over de reis van zijn familie en de ellende die zijn zus moest doorstaan.

‘Ze vertelde me dat ze een vrij harde tijd had daar. Ze ging van de ene plek naar de andere. Joodse organisaties regelden dit maar het ging niet zo... het ging niet op zo’n aangename manier. Het voelde alsof ze nu eens hierheen en dan weer daarheen gesleurd werd. Het was niet echt een leuk bestaan. Ze maakte wel een heleboel vrienden in haar leeftijdsgroep, jongens en meisjes, en ze correspondeerde met hen. Ook wanneer sommigen al terug naar de Verenigde Staten gegaan waren.’

In de film vertelt Morris Moel, op dat ogenblik 100 jaar oud, de geschiedenis van zijn familie.

HALTE 6: HET VERTREK

Neem de cursisten mee naar het reisbureau.

- ★ Vertel de cursisten dat er verschillende redenen zijn om te vertrekken. Toen en nu. Maar dat de voornaamste reden in de tijd van de Red Star Line armoede was. Toch blijft een ticket erg duur, 75 werkdagen. Gezinnen migreren vaak in fases. De man gaat eerst om het land te verkennen en een basis op te bouwen. Daarna, soms jaren later, komen vrouw en kinderen.

Landverhuizers kochten vaak een 'all-in ticket': treinreis naar Antwerpen, een hotel, de boottocht.

Toon het ticket in de vitrine.

De landverhuizers waren ook lang onderweg. Toon met de hulp van de applicatie de tocht. Bespreek de duur van de reis van Warschau naar New York.

- ★ Vraag de cursisten waarom zij hun land hebben verlaten.
- ★ Vraag hoe lang ze onderweg zijn geweest.

HALTE 7: DE TREINREIS

Neem de cursisten mee naar de trein. Hou halt aan de grote foto.

- ★ Vraag de cursisten wat ze zien.

Wijs naar de bagage. Vraag de cursisten wat ze zelf mee hebben genomen.

- ★ Vertel dat er in Antwerpen 2 miljoen landverhuizers zijn vertrokken. De meesten kwamen uit Oost-Europa. Zij kozen voor Antwerpen omdat de stad goed bereikbaar was met de trein. De landverhuizers zaten achter in de trein, gescheiden van de andere reizigers. Er was geen verwarming, de banken waren hard. Een treinreis kon dagen duren. Onderweg vonden controles plaats. Ook de landverhuizers en hun bagage werden op verschillende stops ontsmet.

HALTE 8: HET VERBLIJF IN ANTWERPEN

Neem de cursisten mee naar Antwerpen.

Vanaf 1905 arriveren de treinen met migranten in het Centraal Station. Aan het station worden ze opgewacht door een man van de Red Star Line. Op het grote schilderij zie je zo'n man. Hij draagt een pet met rode ster.

Deze man brengt de landverhuizers naar hun hotel en later naar de haven. Ze trekken in stoet door de stad. Op het hoogtepunt van de Red Star Line, waren er per week meer dan 4000 landverhuizers in de stad.

In die tijd was de buurt van het Centraal Station erg chique. Er zijn vele restaurants en winkels. De landverhuizers kenden dat niet en keken vol bewondering. De hotels voor de landverhuizers waren minder chique.

- ★ Wijs naar het Hotel Frankfurt (bovenaan in het midden). Vertel dat Reinhold Libau in dat hotel logeerde.

- ★ Vertel zijn verhaal:

Op 11 augustus 1887 neemt Reinhold Liebau afscheid van zijn vrouw en kinderen in het Saksische dorpje Leulitz, in het oosten van Duitsland. Hij vertrekt naar Amerika om een boerderij te kopen en hij weet niet wanneer hij zijn familie terug zal zien. Gedurende de hele reis zal hij in zijn dagboek nauwkeurig zijn indrukken, de belangrijkste gebeurtenissen en de prijzen van levensmiddelen noteren.

Reinhold koopt een ticket in Leipzig en gaat van daaruit met de trein naar Antwerpen. Hij wordt samen met de andere landverhuizers in het Centraal Station opgewacht door de bediende van het hotel Stadt Frankfurt. Hij toont de bediende het kaartje met de naam van het hotel dat hij van de emigratie-agent in Leipzig heeft gekregen.

Reinhold blijft één nacht in het Duitstalige logementshuis in de stationsbuurt. Hij verkeert er in het gezelschap van andere Duitse emigranten, maar ook van landverhuizers uit Bohemen en Polen. Velen van hen zijn Joods en er zijn kinderen van alle leeftijden in het hotel. De eigenaar helpt hen met het regelen van de laatste formaliteiten voor het vertrek met de Red Star Line de volgende ochtend.

‘We gaven onze gastheer onze tickets en hij bracht die naar het hoofdkwartier van de Red Star Line om te laten afstempelen en het bewijs voor een Amerikaans treinticket om te wisselen. Later kregen we de tickets terug, tezamen met ons treinbiljet voor Amerika en een scheepkaart om toegang tot het schip te verkrijgen.’

’s Avonds eet Reinhold in het hotel vermicellisoep, stoofvlees met pruimen en wit en bruin brood. Na het eten wil Reinhold de stad nog even verkennen. Het hotel Stadt Frankfurt ligt in het hartje van de stationsbuurt. Er zijn hier talrijke voorzieningen voor de landverhuizers en de andere reizigers: restaurants met terrasjes op het trottoir, goedkope winkeltjes en straatventers die de migranten dekens en lekkers aansmeren voor op de boot. Reinhold is onder de indruk van de stad.

‘Samen met een paar andere passagiers maakte ik een wandeling in de stad, die erg groot leek. Er waren mooie grote gebouwen, wijde straten, trams, elektrische verlichting, een permanent gigantisch circus en levendig verkeer, grote en opvallende winkelvitrines en vele restaurantjes. Deze hadden tafels en stoelen op het voetpad tegenover de ramen voor buitenbediening, zodat de voetgangers op de straat moesten lopen om te passeren.’

Na zijn wandeling keert Reinhold terug naar het hotel.

‘Ik werd naar de vierde verdieping gebracht om te slapen. In de slaapkamer stonden drie grote metalen bedden met vering en donzen matrassen en katoenen dekens en ik sliep erg goed in een van deze bedden. Drie andere gezellen deelden de andere twee bedden. Alle handbagage werd opgeslagen op een overdekte binnenplaats.’

Om vier uur ’s morgens staat Reinhold op en bereidt hij zijn vertrek voor. Hij krijgt in de ontbijtzaal van het hotel wit en bruin brood en boter in overvloed, en koffie met melk en suiker. Samen met zijn hotelgenoten – hij vermoedt meer dan honderd – wandelt hij naar de haven.

‘Voor zeven uur ’s ochtends bereikten we het stoomschipBelgenland, dat vlak bij het dok lag. Een immense menigte had zich hier verzameld, bestaande uit honderden emigranten, maar ook vele verkopers en de nieuwsgierigen die ons gevolgd waren. Er kwamen verschillende wagons voorbij, volgeladen met stromatrassen. Deze werden door dokwerkers naar het schip gebracht en waren bedoeld voor ons tussendekpassagiers.’

Eerst mochten de eersteklassepassagiers aan boord gaan. Ze zouden de bovenstructuur op het dek bezetten. Dan mochten wij, tussendekpassagiers, aan boord gaan. Nu begon het dringen opnieuw omdat iedereen eerst wilde zijn, en het roepen, duwen en schreeuwen leek zonder einde, en de kinderen zagen het meeste af.’

Enmaal aan boord van de Belgenland I werpt Reinhold een laatste nostalgische blik op de Rijnkaai, op Antwerpen, op Europa.

‘Honderden toeschouwers op de kade wuifden met hoeden en zakdoeken en riepen en vervaagden al snel uit het zicht. Ik moet toegeven dat ik op dat moment heel nostalgisch werd; toen ik aan mijn geliefden thuis dacht, vulden mijn ogen zich met oncontroleerbare tranen. Zou ik hen ooit terugzien?’

Reinhold Liebau komt veilig aan in de Verenigde Staten. Ondanks enkele tegenslagen koopt hij een boerderij. Na ongeveer twee maanden keert hij terug naar Leulitz om zijn gezin op te halen. De hele familie emigreert naar de Verenigde Staten.

Op het einde van de tentoonstelling ligt het dagboek van Reinhold Liebau.

Wanneer het tijd was, werden landverhuizers door een man van de rederij opgepikt om in stoet door de stad, richting haven te trekken. Op het schilderij leidt zo’n man, hij draagt een pet met rode ster, de stoet over de Nassaubrug, nu aan het MAS, naar de gebouwen waar we nu zijn.

- ★ Vertel na het verhaal dat Reinhold een van de vele landverhuizers is die via Antwerpen reisde. Voor ze mochten vertrekken, moesten ze langs de controle. Dat gebeurde in deze gebouwen. Voor de landverhuizers was dat een spannend moment. Hier werd beslist of ze mochten vertrekken of niet.

HALTE 9: DOUCHES EN ONTSMETTING

Neem de cursisten mee naar de douches.

- ★ Wijs naar de douches op de grond. Hier stonden de douches voor de vrouwen. Aan de andere kant, de douches voor de heren. Voor het vertrek moesten de landverhuizers zich douchen. Ze moesten een uur onder de douche staan. Het water was 38 graden warm. Voor velen was het de eerste keer dat ze een douche namen. Terwijl ze onder de douche stonden, werd hun kledij ontsmet. Na een uur kregen ze hun kleding terug in een zakje waarop de woorden 'Cleaned and disinfected by Red Star Line' opstond.

Soms moesten de landverhuizers zich ook insmeren met benzeen en warme azijn. Dit zou luizen en vlooiën doden.

- ★ Laat de cursisten ruiken aan deze geuren.
- ★ Vraag de cursisten welke geur zij zich herinneren van tijdens de reis. Vraag of ze geuren van thuis missen of dat ze hier nieuwe geuren hebben leren kennen.
- ★ Vertel dat de landverhuizers na deze douche de trap naar boven namen. Daar zat de dokter. Deze besliste of de landverhuizer wel of niet mocht vertrekken.

HALTE 10: HET DOKTERSBEZOEK

Neem de cursisten via de trap mee naar het doktersbezoek.

Benadruk dat deze trap door vele landverhuizers werd genomen. Voor hen was het erg spannend want boven kregen ze te horen of ze aan boord mochten gaan van het schip of niet.

Wijs op de foto van de wachtzaal. Zeg dat er per dag vele landverhuizers werden gecontroleerd door de dokter. Dat moest van de Amerikaanse regering. Ze wilden namelijk alleen gezonde mensen het land binnenlaten. Tot de eerste Wereldoorlog is het onderzoek erg kort. Daarna wordt het langer, het duurt gemiddeld 20 minuten maar kan tot anderhalf uur uitlopen.

Op de beelden zie je het onderzoek naar luizen en trachoom, de ziekte die Ita Moel had. Trachoom was een besmettelijke oogziekte waar je blind van kon worden. Mensen met Trachoom werden altijd tegengehouden.

Naast de controle door de dokter werden ook de papieren van de landverhuizers nagekeken. Zo moesten ze een lange vragenlijst afgeven.

HALTE 11: DE OVERTOCHT IN DERDE KLASSE

Neem de cursisten mee naar het dek van het schip.

- ★ Wijs op het meisje op het derdeklasse-dek en de dames op het eersteklasse-dek. Vertel dat er aan boord van het schip grote verschillen waren tussen de rijke mensen in eerste klasse en de arme in derde klasse. Leg uit dat het dek van de eerste klasse echt hoger lag dan dat van eerste.

De derde klasse passagiers zaten diep in het schip. Ze mochten alleen naar buiten als het weer het toeliet. Eerst sliepen ze in grote zalen, net boven de cargo. Later verbeterde de omstandigheden. Er kwamen kleinere zalen, een voor mannen, vrouwen en families. Nog later kwamen er vier of zelfs twee persoonskajuiten.

Een tocht duurde 10 tot 12 dagen. Toon aan de hand van de applicatie hoeveel mensen er aan boord van het schip zaten.

Vraag de cursisten wat ze zien, wat ze herkennen, wat hen verbaast.

HALTE 12: HET LEVEN AAN BOORD

Neem de cursisten mee naar het halfmodel van de Belgenland.

Wijs op het grote verschil tussen eerste en derde klasse. Voeg er aan toe dat dit wel een van de laatste schepen van de rederij is. De omstandigheden in derde klasse zijn dan veel beter dan tijdens de beginperiode van de Red Star Line. Toch mogen de derde klasse passagiers en de eerste klasse passagiers geen contact met elkaar hebben. Naast eerste en derde klasse, was er ook een tweede klasse.

Irene Bobelijn, een van de passagiers uit de klasvoorbereiding, reisde in tweede klasse. Zij heeft een mooi kerstverhaal. Vertel kort het verhaal van Irene:

Irene Bobelijn reist als zesjarige haar ouders achterna. Haar vader woont en werkt al sinds 1912 in de Verenigde Staten. Na enkele jaren boeren in Wisconsin vestigt hij zich als arbeider in Moline, Illinois, aan de Mississippi. Hij keert regelmatig terug naar België en neemt in 1925 Irenes moeder mee naar Amerika. De driejarige Irene blijft achter bij haar grootouders in Sint-Amansberg. Haar ouders verdienen goed en laten in 1928 hun dochter overkomen naar Moline.

'In 1928 wilden mijn ouders graag dat ik naar Amerika vertrok. Zij waren ginder al. Pa werkte in de fabrieken van John Deere in Moline. Hij was modelijzergieter. En mijn moeder, die had daar een heel schone job. Want als ze ijzer gieten, komen daar sterrekes in. En met een kleine hamer moest zij die sterrekes daar uitslaan.'

In december 1928 vertrekt Irene met de Pennland uit Antwerpen richting New York. De hele familie wuift haar uit. Ze reist in tweede klasse en is vergezeld door een gouvernante. Dat hebben haar ouders zo geregeld. Er zijn ook twee stewards die de opdracht hebben gekregen een oogje in het zeil te houden. Irene noemt ze de 'detectives'. De reis is een heel avontuur voor de kleine Irene. Haar gouvernante is bijna de hele reis zeeziek, maar dat verhindert Irene niet om op avontuur te gaan. Ze herinnert zich jaren later nog vele details van het leven aan boord.

'En 't liefste waar we allemaal naar keken, dat was wanneer de koks eten over de relingen gooiden. Bakken kippen. En dan was er vliegvis. Die vissen, die sprongen uit 't water en die sprongen altijd een heel eind om dat voedsel te pakken.'

'Wij mochten overal komen. Wij mochten op het grote dek lopen en al. Maar diegenen die in 't ruim zaten, die mochten er niet uitkomen. Die zaten zozeged opgesloten, want ze durfden niet naar boven te komen. Alleen met Kerstmis. Ik heb Kerstmis meegemaakt aan boord. Het was allemaal versierd. En die kleine pollakskes zijn allemaal naar boven mogen komen en dan hebben ze Kerst met ons mogen vieren. Maar de grote mensen niet, alleen de kleintjes.'

Na de boottocht volgt een treinreis van twee dagen en komt Irene eindelijk aan in Moline. Haar ouders wachten samen met heel wat vrienden vol ongeduld op het perron. Ondanks langdurige scheiding loopt Irene rechtstreeks naar haar vader. Ze heeft het moeilijker om haar moeder te herkennen.

HALTE 13: DE AANKOMST IN EUROPA

Neem de cursisten mee naar het schema over de controles op Ellis Island.

- ★ Vertel dat New York de grootste aankomsthaven in de Verenigde Staten is. In de haven van New York mogen de eerste- en tweede klassepassagiers onmiddellijk van boord. Derde klassepassagiers uit de hele wereld worden op een klein bootje richting Ellis Island, gebracht. Daar wacht de laatste controle. Voor alle landverhuizers was dit een enorm spannend moment. Tussen 1892 en 1924 passeren er ongeveer 12 miljoen migranten.

Landverhuizers blijven 2 tot 5 uur op Ellis Island. Als ze worden goedgekeurd, mogen ze starten aan een nieuw leven in de Verenigde Staten. In het totaal werd 2% van de 12 miljoen migranten teruggestuurd.

Vraag de cursisten wat het spannendste moment van hun reis was.

HALTE 14: DE AMERIKAANSE DROOM

Neem de cursisten mee naar de piano van Irving Berlin.

- ★ Vertel dat het zeker niet eenvoudig was om een nieuw leven te starten. De meeste landverhuizers moesten hard werken, lange dagen tegen lage lonen. Vaak gingen ze wonen op plaatsen waar al vrienden, familie of kennissen woonden. Daar konden ze zich langzaam aanpassen en blijven genieten van hun eigen muziek. Er waren ook kranten die werden geschreven in de eigen taal.

Een van die migrantenwijken was de Lower East Side in New York. Daar leefde ook Israel Beilin. Hij was vijf toen hij met zijn familie uit Wit-Rusland vertrok. Met een schip, de Rijnland, van de Red Star Line reisden ze naar New York. In de veelkleurige wijk waar hij woonde, klonk veel muziek uit de ramen. Hij luisterde aandachtig en werd een wereldberoemde liedjesschrijver. Hij schreef onder andere 'White Christmas' en 'There is no business like show business'. Zijn dochter schonk het museum een van zijn piano's.

Er zijn nog vele andere grote en kleine verhalen van Red Star Line passagiers. Het museum gaat dan ook nog steeds op zoek naar deze verhalen, maar ook naar verhalen van migranten vandaag.

HALTE 15: ANTWERPEN VANDAAG

Neem de cursisten mee naar Antwerpen vandaag.

- ★ Vertel dat Antwerpen nog steeds een stad van komen en gaan is. Vandaag de dag leven er ongeveer 170 nationaliteiten samen in de stad.

Laat de cursisten zelfstandig op zoek gaan naar de verhalen van hedendaagse migranten. Wijs, als de voorbereidende les werd gegeven, op het verhaal van Musa.

- ★ Vraag de cursisten wat Antwerpen voor hen betekent. Waar ze zich thuis voelen, welke dromen ze koesteren.

HALTE 16: DE TOREN

Neem de cursisten mee naar de toren, die geeft een mooi zicht op de haven en de bocht van de Schelde.

Op die plek zijn de bijna twee miljoen landverhuizers vertrokken, vol hoop op een beter leven.